

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДЪРЖАВНИТЕ ТАКСОВИ МАРКИ

*Владимир Георгиев**

Съгласно чл. 60, ал. 1 от Конституцията на Република България гражданите са длъжни да плащат данъци и такси, установени със закон, съобразно техните доходи и имущество. Разпоредбата на чл. 1, ал. 1 от Закона за държавните такси (ЗДТ) предвижда, че държавните такси се събират от органите на съдебната власт, от другите държавни органи и бюджетни организации в размери, определени с тарифи, одобрени от Министерския съвет, и постъпват в държавния бюджет, освен ако със закон е предвидено друго.

Според чл. 42, ал. 1 от Закона за публичните финанси (ЗПФ) в държавния бюджет се включват централният бюджет, самостоятелните бюджети на Народното събрание и на съдебната власт, бюджетите на органите на изпълнителната власт, на другите държавни органи и на бюджетните организации извън тези по ал. 2 – общините, бюджетите на социалноосигурителните фондове и на бюджетните организации по чл. 13, ал. 3 и 4¹. Аналогична беше уредбата и по отменения Закон за устройството на държавния бюджет (ЗУДБ – отм., ДВ, бр. 15 от 2013 г., в сила от 1.01.2014 г.)².

След промяната в ЗДТ, извършена през 2011 г. и влязла в сила на 1.01.2012 г., беше редактирано правилото, действало дотогава. След 1.01.2012 г. държавните такси се заплащат в брой или безкасово по съответната сметка. Държавните такси може да се плащат чрез държавни таксови марки само ако това е изрично предвидено в нормативен акт (чл. 2, ал. 1 ЗДТ). Министърът на финансите определя със заповед реда за унищожаване на държавните таксови марки.

При действието на отменената (считано от 1.01.2012 г.) редакция на чл. 2, ал. 1 ЗДТ беше предизвикан интересен правен спор относно това може ли да се плащат държавните такси чрез държавни таксови марки. Доколкото плащането на държавни

* Юрист.

¹ Чл. 13, ал. 3 и 4: (3) Бюджетите на Българската академия на науките, държавните висши училища, Българската телеграфна агенция, Българската национална телевизия и Българското национално радио се приемат от управителните им органи съгласно законите, уреждащи техния статут, при осигуряване съответствие на бюджетните им взаимоотношения с държавния бюджет.

(4) Бюджетните параметри на другите икономически обособени лица и структурни единици, включени в консолидираната фискална програма, се приемат от управителните им органи съгласно законите, уреждащи техния статут, при осигуряване съответствие на бюджетните им взаимоотношения с държавния бюджет.

² Чл. 4, ал. 1 ЗУДБ (отм.): Държавният бюджет обхваща републиканския бюджет, бюджета на Народното събрание и бюджета на съдебната власт.

такси в брой на практика беше преустановено още преди около две десетилетия (подобна възможност съществува на относително малко места), въпросът е актуален и с оглед на обстоятелството, че плащането по безкасов начин чрез банките е доста скъпо. Понякога комисионното възнаграждение на банката за банковия превод надхвърля значително сумата на самата платена държавна такса. Старата уредба (чл. 2, ал. 1 ЗДТ в редакцията, действала до 1.01.2012 г.) предвиждаше, че държавните такси се заплащат с държавна таксова марка или в брой³. Формално погледнато, текстът на разпоредбата е достатъчно ясен и очевидно допуска заплащането на държавни такси с държавни таксови марки. На практика обаче нещата бяха поставени другояче.

Върховният административен съд (ВАС) е приел (при действието на старата редакция на чл. 2, ал. 1 ЗДТ), че при заплащане на дължимата държавна такса чрез таксови марки средствата няма да постъпят в бюджета на съдебната власт, а в републиканския бюджет. Това водело до нарушаване на конституционно определената независимост на съдебната власт, и в частност на самостоятелността на нейния бюджет, както и до нарушение на разпоредбата на чл. 8, ал. 2 ЗУДБ, съгласно която бюджетът на съдебната власт включва всички приходи от дейността на органите на съдебната власт и разходите за тяхната издръжка. Заплащането на държавните такси с таксови марки би довело до изключването на приходи от дейността на съдебната власт от бюджета ѝ, което е в противоречие и с установените в чл. 10 ЗУДБ принципи на устройство на бюджета. В допълнение ВАС приема, че предназначението на изискването в чл. 151, т. 3 от Административнопроцесуалния кодекс – към жалбата да бъде приложен документ за платена държавна такса, е да удостовери, че стойността на дължимата такса постъпва именно по сметката на съда, сезиран с оспорването, а не в републиканския бюджет или по сметка на друга институция⁴.

Такава е и по-ранната практика на ВАС⁵, която впоследствие е потвърдена и от петчленен състав⁶.

В едно изолирано определение на ВАС⁷ се среща констатацията, че „жалбоподателят е отстранил нередовността на жалбата (послужила като основание за прекратяване на производството), като е заплатил определената му от съда държавна такса чрез таксови марки“. С други думи, този състав на съда приема, че плащането с таксови марки е допустимо (пак при действието на отменената редакция на чл. 2, ал. 1 ЗДТ). Върховният касационен съд (ВКС) пък е постановил, че внасянето на таксата с

³ Редакция на чл. 2, ал. 1 ЗДТ до 1.01.2012 г.: „Държавните такси са прости и пропорционални. Те се заплащат с държавна таксова марка или в брой. Министърът на финансите определя как се унищожават таксовите марки и в кои случаи таксите се събират в брой“.

⁴ Определение № 4012/20.03.2012 г. по адм. д. № 2970/2012 г., ВАС, V о.

⁵ Вж. определение № 11390/5.10.2010 г. по адм. д. № 11667/2010 г., ВАС, VII о.

⁶ Определение № 7726/31.05.2012 г. по адм. д. № 5644/2012 г., ВАС, II колегия, 5-членен състав.

⁷ Определение № 2255/15.02.2012 г. по адм. д. № 446/2012 г., ВАС, III о.

държавна таксова марка е свидетелство за липсата на нужда от посочване в банковото бордеро на номера на съответното дело⁸.

Всъщност самата покупка на държавна таксова марка е вече плащане към бюджета. Към кое перо на бюджета, към коя негова съставна част ще бъде отнесено това плащане, не е въпрос, на който платецът е длъжен да отговори. В този смисъл цитираното определение на ВКС е напълно основателно. Държавни таксови марки може да се издават за плащания към всяко едно от подразделенията на държавния бюджет. Съгласно чл. 42, ал. 1 ЗПФ не само съдебната власт, но и Народното събрание има самостоятелен бюджет, това е записано и в устройствените им нормативни актове. Не съм съгласен с мотивите на едно решение на комисията по бюджет и финанси към Висшия съдебен съвет⁹, според което Законът за съдебната власт се явява специален спрямо общия Закон за държавните такси, като държавните такси постъпват в приход на бюджета на съдебната власт (в брой или по сметка на съответния орган на съдебната власт), а не в приход на републиканския бюджет чрез държавни таксови марки. Устройствоите нормативни актове – Законът за съдебната власт и Правилникът за организацията и дейността на Народното събрание, не са специални спрямо ЗДТ, когато става дума за заплащане на държавни такси. Задължение на платеща да заплати държавна такса – той изпълнява това свое задължение, като купува държавна таксова марка. Заплатяйки тази марка върху съответния документ (искова молба, заявление или друг подлежащ на таксуване документ), той удостоверява изпълнението на своето публичноправно задължение. Отнасянето на прихода към съответното подразделение на държавния бюджет, бил той самостоятелен, или не, не се извършва от платеща, който заплаща услугата. Задача или проблем (ако изобщо съществува такъв) е на държавата да разпредели, да разнесе приходите си към перата на отделните самостоятелни бюджети. Не е трудно да се отпечатат такива таксови марки, които ясно и категорично да показват към приходите на кой бюджет се отнасят, като това да е видно от лицевата част на марката. Също така не представлява трудност да се издават и електронни таксови марки с електронен образ, стикери, за съответното държавно подразделение със самостоятелен бюджет, към което приходът да се отнася. Да не забравяме, че съгласно чл. 7, ал. 1 ЗДТ контролът по правилното определяне и събирането на таксите се провежда от ръководителите на съответните държавни органи и бюджетни организации и съдилищата.

Има и друго важно обстоятелство. Съгласно действащата разпоредба на чл. 1, ал. 1 ЗДТ държавните такси се събират от органите на съдебната власт, от другите

⁸ Определение № 614/27.09.2011 г. по ч. т. д. № 538/2011 г., ВКС, ТК, I т. о.: „Процесуалният закон не съдържа изискване за посочване в банковото бордеро на номера на съответното дело. В подкрепа на това разбиране е положението в чл. 2, ал. 1 ЗДТ, допускащо внасянето на държавна такса и с държавна таксова марка.

⁹ Вж. Протокол № 18 от заседание на комисията „Бюджет и финанси“ при ВСС, проведено на 17.04.2013 г. – <http://www.vss.justice.bg/bg/start.htm>.

държавни органи и бюджетни организации в размери, определени с тарифи, одобрени от Министерския съвет, и постъпват в държавния бюджет, освен ако със закон е предвидено друго. Иначе казано, независимо от това за бюджета на кой конкретен държавен орган са предназначени, държавните такси постъпват в държавния бюджет като единно цяло, независимо от вътрешните му съставни части, посочени в отменения чл. 4, ал. 1 ЗУДБ и чл. 42 ЗПФ – републикански (централен), бюджет на Народното събрание и на съдебната власт. Самостоятелността на съдебната власт е конституционен принцип, свързан с разделението на властите. Тя не бива да бъде принижавана до начина на издръжката ѝ като способ за потенциално накръняване на нейната независимост. Още през 1993 г. Конституционният съд поясни, че органите на изпълнителната власт в лицето на Министерския съвет и на Министерството на финансите не упражняват компетентности в процеса на съставяне, изпълнение и отчитане на бюджета на съдебната власт – решение № 18/16.12.1993 г. по к. д. № 19/1993 г. (вж. и определение № 10958/4.12.2002 г. по адм. д. № 10159/2002 г., ВАС, I о.). При това положение не виждам как държавната таксова марка, издадена за заплащане на съдебни услуги, може да постави в опасност независимостта и самостоятелността на бюджета на съдебната система.

С мотивите, че произволно се завишават банковите комисиони за приемане на държавните такси, че се увреждат правата на потребителите и се нарушават правилата на свободната конкуренция между банките, на 3.02.2012 г. трима народни представители внесоха в Народното събрание законопроект за изменение и допълнение на ЗДТ, с който се предвижда възстановяване и дори засилване на статута на държавните таксови марки. Законопроектът бе отхвърлен на 12.09.2012 г.¹⁰

¹⁰ Със свое решение от 29.03.2012 г. Комисията по бюджет и финанси при Народното събрание предложи на парламента да не приеме на първо гласуване законопроекта за изменение и допълнение на Закона за държавните такси (№ 254-01-12). Мотиви: „Със законопроекта се предлага да се въведе плащане на държавните такси с държавни таксови марки във всички случаи, а не само когато това е изрично предвидено с нормативен акт, както и в действащия закон. Също така се предлага министърът на финансите да определя случаите, при които таксите се плащат в брой и по банков път, както и да се въведе задължение на държавните органи, които събират таксите, да осигурят възможност за плащане на таксите в брой или с таксова марка, или чрез терминално устройство в съответните помещения, а не да се ограничава плащането само по банков път, както е в някои случаи в практиката. След представяне на законопроекта се проведе дискусия, при която членовете на комисията се обединиха около становището за неподкрепа на законопроекта. По законопроекта е представено и писмено становище от Министерството на финансите, което е за неподкрепа на предлаганите промени. Аргументите за това са, че при заплащане с таксови марки не може да се идентифицира приходът и да бъде отнесен в бюджета на съответния държавен орган, а по отношение плащането чрез терминално устройство тази възможност вече е регламентирана в чл. 4 от Закона за ограничаване на плащанията в брой, като тази форма на разплащане е безплатна за лицата – платци на съответните данъци и такси“.